

Språket och människan – uppgifter

Inläsningsfrågor – frågor som eleverna kan använda för att kolla sin förståelse av texten.

Arbetsuppgifter – kan lösas genom eget tänkande och/eller informationssökning i böcker och på Internet

Diskussionsfrågor – ämnen för diskussion på lektionerna eller för skriftliga uppsatser.

Projekt – större uppgifter, inte alltid tillhörande ett särskilt kapitel

Eftersom kapitlen har olika karaktär, varierar också uppgiftstyperna mellan kapitlen.

Rekommenderade källor för arbetsuppgifterna

Ethnologue – en katalog över alla världens språk med kartor (www.ethnologue.com).

Multitree – innehåller delvis samma information men visar också språkfamiljerna i grafisk form (multitree.org)

World Atlas of Language Structures – en atlas över olika företeelser i världens språk (wals.info).

Svenska Akademiens ordbok – www.saob.se.

Etymologiska ordböcker: Hellquists *Svensk etymologisk ordbok* (1922) (<http://runeberg.org/svetym/>); Bo Bergman: *Ordens ursprung* (Wahlström & Widstrand 2007). 2008 Birgitta Ernby: *Norstedts etymologiska ordbok* (Norstedts 2008).

Uppslagsverk: *Nationalencyklopedin* i pappersform eller på nätet (ne.se); *Wikipedia* (sv.wikipedia.org, en.wikipedia.org – den engelska versionen innehåller ofta mer information än den svenska).

Wikipedia anses ofta otillförlitlig men alla uppslagsverk bör läsas kritiskt och det skadar inte att kolla på fler ställen.

Språket omkring oss

Inläsningsfrågor

1. Varför är språket så viktigt för människan?
2. Vilka olika system för kommunikation använder vi människor?
3. Vilket system har vi gemensamt med djuren?
4. Nämn några olika typer av språkhandlingar.
5. Vad menas med att språket kan ha en rent social funktion?
6. Varför bör man skilja mellan "ord" och "begrepp"?
7. Kan man tänka utan språk?

8. På vilket sätt kan man säga att språket stöder begreppsbildningen?
9. Vad innebär det att ett språk är inhemskt i Sverige?
10. Är svenska ett officiellt språk enligt språklagen?
11. Hur många människor i Sverige har ett annat modersmål än svenska?
12. Var finns de flesta modersmålstalarna av svenska utanför Sverige?
13. Vilka olika samiska språk finns det i Sverige?
14. Var talas meänkieli?
15. Vad är Sápmi?
16. När kom de första romerna till Sverige?
17. Vilket land kommer romerna ursprungligen ifrån?
18. Var talades jiddisch före andra världskriget?
19. I vilka delar av Sverige har det tidigare talats finska?
20. Nämn några språk som tidigare har talats inom det svenska rikets gränser.
21. Vad har hänt under 1900-talet som har förändrat språksituationen i Sverige?
22. Vilka språkfamiljer finns företrädade bland de invandarspråk som beskrivs på sid. 16-17?
23. Vilka av de största invandarspråken i Sverige kommer från Europa?
24. Vilka av de största invandarspråken skrivs med arabisk skrift?

Arbetsuppgifter

Jiddisch

Jiddisch är ett av de nationella minoritetsspråken i Sverige.

1. Vilken skrift används för att skriva jiddisch?
2. Jiddisch sägs vara ett germanskt språk som närmast liknar tyska. Hur kommer det sig att judarna i länder som Litauen och Vitryssland talade detta språk?
3. Ursprungligen talade judarna hebreiska. När övergav de hebreiska som talspråk och vilket språk övergick de till?
4. Finns det några andra språk i modern tid som har använts av judar på ett liknande sätt som jiddisch?

Språket och historien

Inläsningsfrågor

1. Vad innebär det att människan har en medfödd språkförmåga?
2. I vilken hjärnhalva hittar man vanligen skador som leder till afasi?
3. Vad är "Kloke Hans"-effekten?
4. Vilka begränsningar finns det för djurs möjligheter att lära mänskligt språk?
5. Varför är det svårt att veta någon om språkets uppkomst?
6. Inom vilken tidsram kan man med någorlunda säkerhet anta att språket har uppkommit?
7. Varför ska man inte tro att det finns en "språkgen"?
8. Varför är det svårt att märka att språket ändras?
9. Vilka språkförändringar är lättast att lägga märke till?
10. Vad förändras snabbast – talet eller skriften?
11. Hur kan skriftspråket ge oss information om hur man talade förr?
12. Är det någon skillnad (frånsett hastigheten) i hur talspråket och skriftspråket förändras?
13. Nämn några olika typer av språkförändringar.
14. Förklara varför det heter "Obehöriga **äga** ej tillträde".
15. Leder alla språkförändringar till att språket blir enklare?
16. Säg något om hur språkförändringar sprids.
17. Vad är skillnaden mellan ett lånord och ett översättningslån?
18. Från vilka språk har svenskan fått de flesta låorden?

Arbetsuppgifter

Lånord och arvord

Ta reda på vilka av följande svenska ord som är arvord (arv från fornnordiska) resp. lånord, och för låorden, vilka språk de ursprungligen har kommit ifrån och när de kom in i svenskan:

sjal
tjäder
känga
slalom
piano
sommar
robot

måne
pulka
kråka
jaguar
orangutang
skida

Följande ord ser i skrift likadana ut i engelska och svenska. Vilka är (1) gemensamma arvord från urgermanska; (2) lån från engelska till svenska; (3) lån från svenska till engelska; (4) lån från ett tredje språk?

sushi
ombudsman
finger
hand
ketchup
moped
curling
tennis

Ta en kort tidningstext eller nyhetstext från Internet (ca 100 ord) och ta reda på vilka ord som har lånats från a) hög- eller lågtyska; b) franska eller latin; c) engelska.

Språken i världen

Inläsningsfrågor

1. Hur många språk (ungefär) talas i världen?
2. Vilket land har flest språk?
3. Nämn två skäl till att ord i olika språk liknar varandra.
4. Vad menas med att två språk är släkt?
5. Vilket språk är svenskan närmast släkt med – tyska eller spanska?
6. Vilket språk är finska släkt med: svenska eller ryska?
7. Hur kan man förklara att det kan ha funnits ungefär lika många språk i världen för 10 000 år sen som nu, fast det fanns mycket färre människor?
8. Vilka är de språkliga konsekvenserna av deneuropeiska kolonialismen?
9. Var finns den språkfamilj som har flest språk?
10. Vilka språkfamiljer förekommer i Indien?
11. Varför talas quechua (eller quechuaspråk) över ett så stort område?

Arbetsuppgifter

Språksläktskap

1. Här är räkneorden från 1 till 10 på ett antal språk. Vilka tror du är indoeuropeiska?

Umbriska unu dui tre quattru cénque séi sétte otto nõe dèsce

Tochariska A+ sas wu tre s'twar pãñ sãk spät okät ñu s'äk

Nera dokku arriga sa:na sho:na wi:ta da:ta janga dessa:na lufettemada lufuk

Aika kändá mbà kùsùnggá attai túur issèi mungdirsi mbakidi kadeel ituk

Chamo wondi raki taro nazi su tase sinna riju unnanasi tangini

Pali eka dvi ti catu pañca cha satta **attha** nava dasa

Polabiska janü dâvo târi citêr pa,t sist sidêm visêm diva,t disa,t

Kalasha ek du tre chau **poñ sho** sat **asht** nõ dash

Hunza hik altó iskí wálti cshindí mishíndi thalé altámbi huntí tóorimi

Xiangxi ah i pu prei pra **toh** zhongng jiq zho guq

2. Här är räkneorden från ett antal språk som tillhör tre olika familjer. Försök gruppera dem.

So muai ba: bai pon so'ng tapet tapu:n tako:n take machhit

Tidore rimoi malofo range raha rò mòtòha ròra toomdi tofkange sioe njagimoi

Ngeq mo'yq baar pe puo'n so'o'ng tapu'at tapôól takool takieh mo'chit

Ordos nege xojor gurva dörvö tavu dzhurga: dolo: naêm jisu arav

Moghol níká qyór qurbún durbón tuBá~n jurghan / shish jolàn / húft húshtu no: arbo:n / dá

Oi mui bar^ pae puan sing tr^ao pah thaam chin chit

Galela moi sinòto ruàngi ruha motòha butànga tumidingi tupaàngi sio mogiowo

Monguor nyge ghoor ghuraan deeren taavan jirghoon doloon naiiman shdzyn xaran

Ternate rimói romdidi raange raha romtoha rara tomdí tufkange sio nyagimói

Språkljud och skriftsystem

Inläsningsfrågor

3. Vilka andra funktioner har talapparaten?
4. Hur bildas tonande ljud?
5. Varför kallas vokaler "självjud"?
6. Varför är inte de olika ö-ljuden i svenskan olika fonem?
7. Hur många vokaler finns det i det vanligaste vokalsystemet i världens språk?

8. Kan man säga att svenskan har få eller många vokalfonem?
9. Vad är en nasal vokal?
10. Varför kallas dentala konsonanter dentala?
11. Nämn några olika företeelser som hör till prosodin.
12. Hur skiljer sig svenska och finska åt ifråga om betoning?
13. Förklara vad som menas med "ordaccenten".
14. Vad står förkortningen IPA för?
15. Hur många vuxna människor i världen kan inte läsa och skriva?
16. Nämn några användningar för skrift.
17. Kan man kalla den moderna kinesiska skriften för en bildskrift?
18. Vilken princip har den moderna arabiska skriften bevarat från den feniciska?
19. Använder japanerna en stavelseskrift eller en logografisk skrift?
20. Varför ställer å, ä och ö till problem på datorer?
21. Vad kallas den standard med vilken man kan representera nästan alla existerande skriftsystem?

Arbetsuppgifter

Ljudsystem

1. I vilka delar av världen är det vanligt med små vokalsystem (2-4 vokaler)?
2. I vilka delar av världen saknar nästan alla språk ljudet [ɰ] (äng-ljud)
3. I vilka delar av världen är det vanligt med nasalkonsonanter?
4. I vilka delar av världen är det vanligt med toner?
5. I vilka delar av världen saknar nästan alla språk ljud som [s] och [f]?

Fonetisk skrift

1. Här är några svenska ord återgivna med fonetisk skrift. Vilka? (Obs! uttal som i Mälardalen)

[ɲʌ:k]

[val:]

[œɛ:k]

[hœ:ŋ]

[bu:d]

2. Är följande mening amerikansk eller brittisk engelska?

ðə 'noʊθ ,wɪnd ən (ð)ə 'sʌn wə dɪs'pjʊtɪŋ 'wɪtʃ wəz ðə 'stɪŋgə, wɛn ə 'tɪævələ ,kem ə'laŋ
'ɹæpt ɪn ə 'woʊm 'kloʊk.

Tonaccenter

De som har ett språk med tonaccenter som modersmål missar praktiskt taget aldrig tonaccenterna när de talar. Trots det kan det vara svårt att lära sig känna igen vilka ord som har akut och vilka som har grav accent i svenskan. Ett bra trick är att lära sig några mönsterord. För tvåstaviga ord kan man använda *Peter* med akut accent och *Petra* med grav. Båda de här orden har betoningen på första stavelsen, men ord som har betoning på sista stavelsen har alltid akut accent, t.ex. *idé*. För längre ord kan man använda *Monika* och *Muhammed* med akut accent och *Johanna* och *månader* med grav. Vilka av följande ord har akut och vilka har grav accent?

sirap
socker
pajas
överste
betala
karate
mallig
flygel
Carola
hundarna

Ord och meningar

Inläsningsfrågor

1. Vad är grammatik?
2. Varför är det svårt att bestämma hur många ord det finns i ett språk?
3. Vad menas med att ett ord har en vag betydelse?
4. Ge egna exempel på synonymer och homonymer i svenskan.
5. Varför kan det vara svårt att undvika att ett ord får en negativ värdeladdning?
6. Ge ett eget exempel på en icke-språklig tabuföreställning.
7. Vad menas med "svärmorsspråket"?
8. Varför undvek man ord som *varg*?
9. Vilka skillnader finns mellan svenska och engelska när det gäller svordomars betydelse?
10. Vad handlar grammatisk kunskap om?

11. Varför är inte *äter sover* en bra svensk mening?
12. Hitta subjektet och objektet i meningen *Jag gillar havregrynsgröt*.
13. Vilken är objektsformerna till *vi* och *ni*?
14. Vad menas med en öppen ordklass?
15. Vilken ordklass är störst?
16. Hitta egna exempel på de ordklasser som räknas upp på sid. 62.
17. Hur många morfem hittar du i ordet *pennvässare*?
18. Vilken är stammen i böjningsformen *apelsinerna*?
19. Vilket tempus är *sov* i *Jag sov länge imorse*?
20. Har alla språk bestämda artiklar?
21. Vad menas med ett språks grundordföljd?
22. På ett dryckeshorn från 400 e.Kr. som hittades i Danmark (och sedan försvann) stod det följande text på fornnordiskt språk: *ek Hlewagastir holtijar horna tawido*, vilket uttolkas som 'jag Hlewagastir från Holt gjorde hornet'. Om meningen är ett exempel på grundordföljden i det här språket, vilken var denna ordföljd?
23. Ge ett (eget) exempel som visar att svenskan men inte engelskan har V2-ordföljd.
24. Vilka germanska språk markerar skillnaden mellan subjekt och objekt med kasusböjning på substantiv?
25. Översätt *the King of Sweden* med användning av en genitivform.
26. Vilken person markeras av ändelsen *-s* på ett engelskt verb?
27. Vad är det för skillnad mellan svenska och spanska i meningar med verb som *regna*?
28. Vad är ett isolerande språk?
29. Varför visar verbformen *flög* att svenskan är ett flekterande språk?

Arbetsuppgifter

Räkneord

1. Vad är ett vigesimalt system?
2. Varför heter det så?
3. Vilka europeiska språk har vissa vigesimala räkneord? Vilka tal representerar dessa räkneord?
4. Vilka språk utanför Europa har eller har haft vigesimala räkneord?

5. Här finns en bild av en sedel från Guatemala: <http://www.banknotes.com/gt113.htm>. Sedelns valör anges både med vanliga ("arabiska") siffror och med siffror baserade på ett vigesimalt system. Var kommer detta system ifrån?

Herren eller Herran?

Här är några meningar ur Karl XII:s bibel, som var den allmänt använda bibelöversättningen från 1700-talet fram till 1917. Språket är dock närmast 1500-talssvenska. Här förekommer orden *HERren* och *HERran* som beteckningar på Gud. Försök hitta en princip för när man använder de två formerna. Vilken grammatisk företeelse är detta exempel på?

Si HERren kommer med mång tusend helgon.

Och folket fruktade HERran.

Och HERren talade med Mose.

Då sade hon: Efter mig skulle så gå, hwi är jag då worden hafwandes? och gick bort till att fråga HERran.

Och HERren Gudh gjorde menniskiona af jordenes stofft.

Färgord

- I vilka delar av världen är det vanligt med språk som inte skiljer mellan
 - grönt och blått?
 - rött och gult?
- Vad betydde det gamla svenska ordet *blåman*? Vad säger det om hur svenska färgord har använts tidigare? Finns det paralleller i andra språk?

Ordföljd

- Hitta några delar av världen där nästan alla språk har en och samma grundordföljd.
- I vilka delar av Europa står adjektivet efter substantivet? Vilka språkfamiljer och grenar av språkfamiljer handlar det om?

Hur man lär sig språk

Inläsningsfrågor

- När kan man säga att modersmållägnandet börjar?
- När brukar barn börja använda sitt första ord?
- Vad händer vid ett och ett halvt års ålder i språkinläringen?
- Kan man säga att föräldrarna lär barnet språket?

5. Vilka är villkoren för modersmålsinläring?
6. Vad menas med den kritiska perioden?
7. Vad är skillnaden mellan andraspråk och främmande språk?
8. Är tvåspråkighet skadlig?
9. Vilka skillnader brukar det finnas mellan behärsknigen av modersmålet och behärsknigen av majoritetsspråket för barn med invandrarbakgrund?
10. Vilket språk var viktigast i början i svenska skolor?
11. Tidigare var tre språk obligatoriska på svenska gymnasier. Vilka?
12. Vilka förändringar har ägt rum i språkundervisningen?
13. Vilka olika syner finns det på hur man lär sig språk bäst?

Diskussionsfrågor

1. Hur bör man undervisa i språk?
2. Hur lär man sig själv främmande språk bäst?
3. Är det viktigt att ha rätt uttal i främmande språk?
4. Är det viktigt att stava rätt på främmande språk?
5. Är det viktigt att använda korrekt grammatik i främmande språk?
6. Har man nytta av språkkurser på dator när man lär sig främmande språk?
7. Vilka språk är viktiga att kunna?
8. Ska man undervisa i latin och klassisk grekiska på gymnasiet?
9. Borde man träna förståelse av danska och norska i skolan?
10. Bör alla lära sig mer än ett främmande språk i skolan?

Språklig variation och mångfald i ett samhälle

Inläsningsfrågor

1. Nämn några olika slag av språklig variation.
2. Vad är en sociolekt?
3. Ge egna exempel på skillnader mellan olika stilar eller register.
4. Var dialektskillnaderna större eller mindre förr i tiden? Vad berodde detta på?

5. Var utvecklades standardspråken?
6. Varför är det missvisande att säga att skåningarna övergick från danska till svenska när Skåne blev svenskt?
7. Vad är det för skillnad på en traditionell dialekt och en regional standardspråksvariant?
8. Vilka områden utanför Sverige ingår i det svenska språkområdet?
9. Var hittar man de dialekter som skiljer sig mest från standardspråket?
10. Vilka problem finns det med att skilja mellan språk och dialekter?
11. Vart har serbokroatiskan tagit vägen?
12. Vilka två betydelser har uttrycket "officiellt språk"?
13. Har Sverige något officiellt språk?
14. Vilka språk är officiella i Finland?
15. Vad bestämmer om en kommun i Finland ska vara tvåspråkig?
16. Hur många språk är officiella i Schweiz?
17. Vad menas med ett förvaltningsområde?
18. Varför kan inte kurdiska eller skånska bli officiella minoritetsspråk i Sverige?
19. Hur många språk är officiella i EU?

Diskussionsfrågor

1. Är det bra att det finns olika dialekter eller borde alla prata rikssvenska?
2. Ska nyhetsuppläsare på TV få använda a) svenska dialekter som skånska och gotländska b) utländsk brytning?

Språk, makt och identitet

Inläsningsfrågor

1. Varför kan man inte säga vilket uttal av *kex* som är det rätta?
2. Vad finns det för likhet mellan språkliga regler och trafikregler?
3. Vad finns det för skillnad mellan talspråk och skriftspråk när det gäller hur de normeras (hur reglerna bestäms)?
4. Vad är det för skillnad mellan personlig och social identitet?
5. På vilka olika sätt avslöjar jag min identitet när jag talar?
6. Vad menas med schibbolet? Var kommer uttrycket ifrån?

7. Varför är språklig identitet mer problematisk i det moderna samhället än tidigare?
8. Vilka problem finns det med begreppet "etnisk grupp"?
9. På vilka sätt hänger språk och makt ihop?
10. Nämn några rättigheter som personer med annat modersmål än svenska har i Sverige.
11. Vilka språkliga drag är typiska för multietniskt ungdomsspråk i Sverige?
12. Vad är ett pidginspråk?
13. Nämn en annan term för 'mellanfolkligt språk'.
14. Nämn exempel på språk som har fungerat som mellanfolkliga språk under olika tider.
15. Vilket språk användes tidigare som vetenskapligt språk i Sverige?
16. Vilket är postens internationella språk?
17. Vilka är de viktigaste faktorerna bakom engelskans starka ställning?
18. Hur uppkommer kreolspråk? Var talas kreolspråk?
19. Vad kan man mena med ett "dött språk"?
20. Vilka faktorer ligger bakom att många språk håller på att försvinna?
21. Varför vill människor inte alltid föra sitt modersmål vidare till sina barn?
22. Vilka svårigheter kommer kinesiskan att möta som internationellt språk?
23. Vad menas med en domänförlust?

Arbetsuppgifter

Slang

Vilka adjektiv används i slang på svenska och andra språk som du kan för att uttrycka att något är bra eller dåligt?

Vilka ord kan man använda i slang (på svenska och andra språk) för

- a) pojke
- b) flicka
- c) berusad
- d) skratta
- e) sova

Fråga dina föräldrar (och ev. far- och morföräldrar) vilka slangord de har använt för ovanstående betydelser.

Diskussionsfrågor

1. Skulle det vara bättre om alla i hela världen talade ett språk?
2. Om man ska välja ett internationellt språk, vilket bör det då vara?
3. Tror du att svenskan hotas av engelskan?
4. Är det viktigt att bevara svenskan?
5. Är det viktigt att bevara språk som samiska och älvdalska?
6. Är det viktigt att barn till invandrare får lära sig sina föräldrars språk? Vilket är viktigast, att de lär sig svenska eller att de lär sig föräldrarnas språk?
7. Är det viktigt att barn till invandrare lär sig att tala svenska?
8. Ska barn till invandrare undervisas på svenska eller på föräldrarnas språk?
9. Om du senare i livet flyttar till ett annat land, vill du då att dina barn ska lära sig svenska (eller ditt modersmål, om det inte är svenska)? Skulle du vilja att barnen fick gå i skola på ditt språk?
10. Använder vi för många engelska ord i svenskan?
11. I isländskan undviker man lånord i största görliga mån – man försöker konstruera nya egna ord för nya företeelser:

bibliotek = bókasafn (boksamling)
 kontor = skrifstofa (skrivstuga)
 teater = leikhús (spelhus)
 pass = vegabréf (vägbrev; även passi)

Borde vi göra likadant i svenskan?

12. I Finland är finska och svenska båda officiella språk och är i princip likställda. Borde finska vara officiellt språk i Sverige?
13. Borde den svenska stavningen göras om så att den blir mera ljudenlig?
14. Är det viktigt att kunna grammatik (t.ex. att förstå termer som "subjekt" och "objekt")?
15. Är det viktigt att ha en korrekt grammatik när man talar och skriver sitt modersmål?
16. Är det viktigt att stava rätt när man skriver?
17. Ska man tillåta att folk
 - a. skriver isär sammansatta ord: "sär skrivning"
 - b. skriver "dom" i stället för "de" och "dem"
 - c. skriver "mej" i stället för "mig"

- d. skriver "han kommer resa bort" i stället för "han kommer att resa bort"
 - e. skriver "situationstecken" i stället för "citationstecken"
18. Borde den svenska stavningen göras om så att den blir mera ljudenlig?
 19. Borde älvdalska bli officiellt minoritetsspråk i Sverige?
 20. Borde arabiska bli officiellt minoritetsspråk i Sverige?
 21. Borde man bestämma sig för ett enda gemensamt språk i EU eller är det bra att alla nationella språk är officiella EU-språk?
 22. Var språket bättre förr?
 23. I vilka sammanhang ska man acceptera användning av slang?
 24. I vilka sammanhang ska man acceptera användning av svordomar?
 25. Vilka ord ska man använda när man talar om sex?
 26. Är det viktigt att undvika ord som kan uppfattas som nedsättande?
 27. Välj ut några problematiska benämningar på folkgrupper och diskutera om de är nedsättande eller inte.
 28. Är det acceptabelt att använda t.ex. *hora* som skällsord?
 29. Förr i tiden använde man pronomenet *han* när man talade om människor i allmänhet, som i det här citatet ur ordningsregler för läroverket i Ystad (där det fanns både flickor och pojkar): "allt spel med kort eller tärning vare lärjunge förbjudet, såvida det icke sker i hans föräldrars eller målsmäns närvaro". Tycker du att en sådan formulering känns stötande? Hur kan man säga istället?
 30. På svenska sa man förut *lärare* om män och *lärarinna* om kvinnor. Numera använder man ofta ordet *lärare* om alla. I Sverige anser man i allmänhet att könsneutrala beteckningar är att föredra. I tysktalande länder tycker man tvärtom: där anses det fel att säga *Lehrer* eftersom det då kan tolkas som att man talar bara om manliga lärare. Man ska till exempel inte säga bara *alle Lehrer* 'alla lärare' utan *alle Lehrer und Lehrerinnen* 'alla lärare och lärarinnor' så att det blir klart att båda könen är inkluderade. Borde vi kanske göra likadant på svenska?
 31. Vilka språk tror du blir viktigast i framtiden?

Några speciella språk

Inläsningsfrågor

1. Vad är skillnaden mellan gester och tecken?
2. Vad har gester för funktion?

3. Nämn ett eget exempel på ett tecken som används av svensktalande.
4. Vad är skillnaden mellan döva och hörselskadade?
5. Är dövas teckenspråk internationellt?
6. Är tecknen i teckenspråket avbildande?
7. Vad är det för skillnad mellan dövas teckenspråk och handalfabetet?
8. Nämn några olika typer av konstgjorda språk.
9. Vilket är det mest populära konstruerade internationella språket?
10. Vem talade månsing?

Att handskas med språk

Inläsningsfrågor

1. Vad är skillnaden mellan en ordbok och en uppslagsbok?
2. Vad är skillnaden mellan SAOB och SAOL?
3. Vad händer om man slår upp ordet *öråd* i SAOB?
4. Vad är en etymologisk ordbok?
5. Vad är en tesaurus?
6. Vilka olika betydelser har ordet "grammatik"?
7. Varför fungerar inte alltid stavningskontroll som man skulle vilja?
8. Varför handlade de första försöken med maskinöversättning om översättning från ryska till engelska?
9. Varför är det så svårt att få maskinöversättning att fungera bra?
10. Vad är talsyntes?
11. Vilka svårigheter finns det med taligenkänning?

Diskussionsfrågor

1. Är det bra eller dåligt att använda stavningskontroll på datorn? Bli man själv bättre eller sämre på att stava när man gör det?

Projekt – Din egen språkmiljö

Frågor om dig själv

1. Vilket eller vilka språk är ditt modersmål?
2. Tycker du själv att du talar någon särskild dialekt?
3. Vilka språk och dialekter har du kommit i kontakt med under din uppväxt? Har ditt språk ändrats på något sätt under din uppväxt (om du till exempel har flyttat)?
4. Anpassar du ditt språk till vem du talar med eller till talsituationen? Försök beskriva hur.
5. Använder du a) slang, b) svordomar, c) könsord, och i så fall till vem och i vilka situationer?
6. Försöker du medvetet prata på ett visst sätt – använda (eller undvika att använda) en viss dialekt, eller prata som någon viss person?
7. Har du någon gång blivit mobbad för hur du pratar?
8. Vilka språk har du läst i skolan? Tycker du att du kan de här språken tillräckligt bra?
9. Har du lärt dig något språk utanför skolan och familjen?
10. Kunde du någon engelska när ni började läsa det i skolan? Hur hade du lärt dig det?
11. När du ser en engelskspråkig film, lyssnar du mest till vad de säger eller läser du undertexterna?
12. Läser du böcker på andra språk än svenska?
13. Förstår du talad norska och danska? Kan du läsa skriven norska och danska?
14. Vilka fler språk skulle du vilja kunna?
15. Kan du några hemliga språk?

Frågor att svara på om du kommer från en flerspråkig miljö:

1. Vilket eller vilka språk talas i din familj?
2. Vilket språk talar dina föräldrar med dig?
3. Händer det att du svarar på ett annat språk?
4. Vilket språk talar du med a) dina syskon, b) dina kompisar?
5. Vilket språk tycker du att du behärskar bäst? Vilka brister tycker du det finns i din behärskning av språken?
6. Har du haft modersmålsundervisning i skolan? Hade du någon nytta av den?

Frågor att ställa till dina föräldrar och dina far- och morföräldrar

1. Vilket eller vilka språk/dialekter talade du under din uppväxt: a) i hemmet; b) med kamraterna; c) i skolan?
2. Vilka språk lärde du dig i skolan?
3. Vilka andra språk kan du?
4. Har du ändrat ditt språk under ditt liv och i så fall hur?
5. Om svaret är ja på föregående fråga, tycker du det är synd att du inte längre talar som när du var liten?

Projekt – språk och språkområden

Sydafrika

Sydafrika är ett av de länder i världen som har flest officiella språk – 11 stycken.

1. Vilka är de officiella språken?
2. Vilka språkfamiljer tillhör de?
3. Vilka språk var officiella före 1994? Mot vilket obligatoriskt skolspråk revolterade den afrikanska befolkningen på 1970-talet?
4. Vilket annat språk är afrikaans närmast släkt med? Hur har afrikaans uppkommit? Är det bara vita som talar afrikaans?
5. Vilka språk i Sydafrika tillhör inte samma språkfamilj som något av de officiella?
6. Förutom europeiska språk finns det också andra språk i Sydafrika som har kommit med invandrare från andra världsdelar. Vilka?
7. Finns det något pidginspråk i Sydafrika? I vilken eller vilka miljöer har det uppkommit pidginspråk?
8. Några av språken i Sydafrika använder klickljud. I vilka språkfamiljer förekommer klickljud? Hur betecknas klickljuden i skrift?
9. "The Click Song" är en berömd sång med Miriam Makeba. Du kan hitta den på Youtube. Vilket språk sjunger Makeba på?
10. Beteckningen "zulu" motsvaras på zulu av två olika ord: *isizulu* och *amazulu*. Ta reda på vad de står för.

Keltiska språk

Keltiska språk är en gren av de indoeuropeiska språken.

1. Vilka är de levande keltiska språken?
2. I vilka länder talas de?
3. Vilket är det keltiska språk som har flest talare?
4. Var tror man att de keltiska folken bodde från början?
5. I vilket nordiskt land härstammar befolkningen till stor del från kelter? När kom de dit?
6. Kelterna har tidigare varit utbredda över stora delar av Europa och fanns också i nuvarande Turkiet. Keltiska folk har ofta haft benämningar som har innehållit stammen "gal-" eller "wal-". Försök hitta geografiska områden som har namn som tyder på att det har funnits eller finns kelter där.
7. I Irländska republiken är iriska det "första officiella språket" och engelska "det andra officiella språket". Ändå talas iriska bara av någon procent av befolkningen. Förklara hur denna situation har uppkommit.
8. Vilken grundordföljd har de keltiska språken på de brittiska öarna? (Bretonskans ordföljd är omdiskuterad.)
9. Vilket (utdött) keltiskt språk kommer dig att tänka på Pelle Svanslös?
10. Vad är det för speciellt med räkneorden i keltiska språk?
11. Vad innebär "konsonantmutationer"?

Nordiska språk

Här är tre texter på olika nordiska språk eller språkvarianter, som alla handlar om Charlie Chaplin.

- a. Ta reda på vilka språken/språkvarianterna är!
 - b. Vilka texter är mest lika varandra? Vilken text är mest lik svenska? Vad kan det bero på?
 - c. Försök hitta viktiga skillnader mellan texterna som kan användas som ledtrådar för att identifiera språken/språkvarianterna.
1. Charles Spencer Chaplin kendt som Charlie Chaplin (16. april 1889 - 25. december 1977) var britisk-amerikansk skuespiller, filminstruktør, manuskriptforfatter og komponist. Charlie fødtes af fattige forældre i London. Charlies karriere indledtes i 1894, hvor han assisterede sin moder under en optræden. I 1896 måtte moderen opgive at passe sine to børn, som kom på et hjem for forældreløse. Fra 1907-1913 arbejdede Chaplin ved Karno Pantomime Troupe og deltog i tourneur til USA og Canada. Her opdagedes han af produceren Mack Sennett, som tilbød ham en kontrakt med Keystone Film Company. Her indspillede han sin første film Making a Living (1914), hvori han spiller arbejdsløs. Hans næste film Kid Auto Races at Venice (1914) kom til at afgøre hans karriere. Her optræder han i hængerøvsbukser, et par sko, som er adskillige numre for store, en jakke, som til gengæld er flere numre for lille, en bowlerhat samt en moustache, der er trimmet til størrelsen af en tandbørste. Fra 1915 skrev, instruerede og producerede Chaplin selv sine film, samtidig med, at han selv spillede hovedrollen i filmene. Chaplin indspillede mere end 30 film ved Keystone, inden han flyttede til Essanay Films, hvor han indspillede 15 film, heriblandt den, som gav ham tilnavnet "the tramp" ("vagabonden"), hvor han spiller en helt, som forsøger at redde en kvinde i nød. Chaplins næste kontrakt med Mutual Film Corporation indbragte ham \$10.000 om ugen plus bonus.

2. Sir Charles (Charlie) Spencer Chaplin (16. april 1889–25. desember 1977) var ein britisk skodespelar, filmregissør og komponist. Chaplin vart fødd i London. Foreldra var fattige varietéartistar. Dei flytte frå kvarandre rett etter at Charlie vart fødd, og Charlie og broren Sydney voks opp hjå mora, Hannah Harriette Hill. I 1896 vart ho arbeidslaus og kunne ikkje forsyta borna, som fyrst vart sende til eit fattighus og deretter til ein barneheim. Chaplin fylgde same lei som foreldra, og byrja som varietéartist då han var fem år. Han arbeidde som klovn i ei komediegruppe som vitja Canada og Sambandsstatane i 1910-13, og vart der oppdaga av ein amerikansk filmprodusent. Filmkarriera hans byrja med ein serie korte stumfilmar i 1914. Han vart ein av dei fyrste Hollywood-stjernene, og var mellom dei få skodespelarane som greidde overgangen frå stum- til lydofilm på 1930-talet. Chaplin ville ikkje ha amerikansk statsborgarskap. Under McCarthy-perioden fekk han store vanskar med dei amerikanske styresmaktene og vart nekta innreise i USA etter å ha vitja England i 1952. Chaplin flytte då til Sveits, der han budde fram til han døydde. I 1975 vart han slått til riddar (KBE) i England.
3. Charlie Chaplin, egentlig Charles Spencer Chaplin, (født 16. april 1889, død 25. desember 1977) var en engelsk komiker, skuespiller og filmregissør i stumfilmens tid. Han ble en av de mest kjente filmstjerner innen slutten av første verdenskrig. Han fortsatte godt inn i lydfilmens tidsalder, men hans filmer kom mer sjelden fra slutten av 1920-årene. Hans mest berømte rolle var som Landstrykeren, som han først framførte i filmselskapet Keystone Studios' film *Kid Auto Races at Venice* i 1914. Fra april samme år, med enrullsfilmene *Twenty Minutes of Love* og framover, skrev og regisserte han selv de fleste av sine filmer. Fra 1916 var han også produsent, og fra 1918 komponerte han i tillegg musikken. Sammen med Mary Pickford, Douglas Fairbanks og D. W. Griffith var han med på å grunnlegge filmselskapet United Artists i 1919. Chaplin var en av de mest kreative og innflytelsesrike personlighetene i stumfilmtiden. Han ble inspirert av den franske stumfilmkomikeren Max Linder, som han også dedikerte en av sine filmer til. Chaplins karriere innenfor underholdning strakte seg over 75 år, fra viktoriatiden og varietéer i England som barneutøver og fram til 1970-årene, kort tid før han døde i en alder av 88 år. Hans høyprofilerte offentlige og private liv besto av både overdreven smiger og stridigheter. Under McCarthy-tiden tidlig på 1950-årene tvang Chaplins tilknytning til venstreradikale og hans frihetstanker ham til å forlate USA og bosette seg i Europa.

Rekommenderad bredvidläsnings- och fördjupningslitteratur

1. Lars-Gunnar Andersson, *Språktypologi och språksläktskap* (Stockholm: Skriptor, 1987).
2. Lars-Gunnar Andersson, *Fult språk : svordomar, dialekter och annat ont*, 15 uppl. (Stockholm: Carlsson, 2001).
3. Lars-Gunnar Andersson, *Språket : svenska folkets frågor till radioprogrammet Språket*, 1 uppl. ([Stockholm?]: Norstedts Akademiska Förlag, 2006).
4. Gösta Bruce, *Varö fonetiska geografi : om svenskans accenter, melodi och uttal*, Upplaga 1:1 uppl. (Lund: Studentlitteratur, 2010).
5. Robbins Burling, *Den talande apan : hur språket uppkom*, 1 uppl. (Lund: Studentlitteratur, 2007).
6. Östen Dahl, *Grammatik* (Lund: Studentlitteratur, 2003).
7. Östen Dahl, *Språkets enhet och mångfald*, 2 uppl. (Lund: Studentlitteratur, 2007). – *Detta är en lärobok för introduktionskurser i lingvistik på högskolan som till innehållet liknar Språket och människan men som är mer utförlig.*
8. Östen Dahl och Edlund, Lars Erik, *Språken i Sverige*, Sveriges Nationalatlas ([Stockholm]: [Norstedt], 2010).
9. Rickard Domeij, *Tekniken bakom språket* (Stockholm: Norstedts, 2008).
10. Ann-Catrine Edlund, *Språk och könn* (Stockholm: Norstedts Akademiska förlag, 2007).
11. Gunilla Florbjör och Erik Fält, *Grammatiskt ABC : grammatiska termer och begrepp för effektiva språkstudier* (Uppsala: Scripta textproduktion, 2004).
12. Peter Gärdenfors, *Tankens vindlar : om språk, minne och berättande* (Nora: Nya Doxa, 2005).
13. Roger Hansson, *Språk och skrift i Europa : liten bok om Europas stater och språk*, 1 uppl., 1. tr. (Stockholm: SNS Förl., 2004).
14. Kenneth Hyltenstam, *Sveriges sju inhemska språk : ett minoritetsspråksperspektiv* ([Lund]: Studentlitteratur, 1999).
15. Tore Janson, *Språkens historia : en upptäcktsresa i tid och rum*, 1 uppl. (Stockholm: Norstedt, 2010).
16. Lorenz Larsbo, *Språken i världen : allmän språkkunskap* (Solna: Esselte studium, 1985).
17. Lars Melin, *Människan och skriften : tecken, historia, psykologi*, [Ny utg.]. (Stockholm: Pan, 2004).
18. Lars Melin, *Fiint språk : språket som förhöjer, förför och förargar*, [Ny utg.]. (Stockholm: Schibsted, 2007).
19. Karin Milles, *Kung Karl och kärleksgrottan : lek, lust och ideologi i de svenska könsorden*, 1 uppl. (Stockholm: Norstedt, 2010).
20. Lena Moberg, *Svenskan i tusen år : glimtar ur svenska språkets utveckling* ([Stockholm]: Norstedts Ordbok ePan, 1996).
21. Catrin Norrby och Gisela Håkansson, *Introduktion till sociolingvistik*, 1 uppl. (Stockholm: Norstedt, 2010).
22. Peter Olausson, *Nya ord med historia* (Bromma: Ordalaget, 2010).
23. Rune Palm, *Vikingarnas språk : 750-1100* (Stockholm: Norstedt, 2004).
24. Mikael Parkvall, *Vad är språk?*, 1 uppl. (Stockholm: Natur och kultur ;[eLib [distributör]], 2006).

25. Mikael Parkvall, *Lagom finns bara i Sverige : och andra myter om språk* (Stockholm: Schibsted, 2009).
26. Mikael Parkvall, *Limits of language : almost everything you didn't know you didn't know about language and languages* (Wilsonville Or.: Battlebridge Publications, 2008).
27. Gertrud Pettersson, *Svenska språket under sjuhundra år : en historia om svenskan och dess utforskande* Christer Platzack, *Den fantastiska grammatiken : en minimalistisk beskrivning av svenskan*, 1 uppl. (Stockholm: Norstedt, 2011).
28. Mall Stålhammar, *Engelskan i svenskan : åttahundra år av lånade ord och språkliga influenser* (Stockholm: Norstedt, 2010).
29. George Yule, *The study of language*, 4 uppl. (Cambridge UK ;;New York: Cambridge University Press, 2010).